

ματος, δλλα τας διαστάσεις, τας ἀποστάσεις και τας χινήσεις αύτων τις δύνεται να μετρήσῃ; Πρὸς τοῦτο ή παρατήρησις, οἵσῳ και ἡ κατασταθή δέξιδερκής δι' ἐπιστημονικῶν δργάνων, δὲν ἀρκεῖ, εἰ μὴ γονιμοποιήσῃ αὐτὴν δι' μαθηματικῆς οπολογισμῆς, ώστε και ἔνταῦθι τὸ ἀπειρον ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἀπειρον, καὶ ἐκ τοῦ συνδιασμοῦ τούτου γεννᾶται ή ἀστρονομία. Άλλα και τὸ ἐν ᾧ εὑρισκόμεθα λίαν πεπερασμένον μέροιον και οἶνα, σημείον ἀδρατον τοῦ παντὸς, τὴν ὑδρόγειον σφαίραν, ἵνα λάβωμεν ως ἀντικείμενον μελέτης, οὐδεὶς ἀγνοεῖ πόσου ή μελέτη αὗτη διαφωτίζεται ἐκ τῶν πρὸς τὰ οὔρανα σώματα σχέσεων τῆς γῆς, ήτις, ως εἴπειν δι' Μέριδερος, εἶναι διατὴρ μεταξὺ ἀστέρων. Εάν δὲ εἰς τοὺς ἐνδοτάτους μυχοὺς αὐτῆς εἰσδύσωμεν, και ζητήσωμεν τοὺς νόμους τῆς προοδευτικῆς αὐτῆς διαπλάσεως, τὰ στοιχεῖα και τὰς δυνάμεις τῆς θλης ἐξ ής ἐμορφώθη, και τοὺς ἐπ' αὐτῆς φυτικοὺς και ζωϊκοὺς δργανισμούς, πάλιν διὰ τῆς παρατηρήσεως και τοῦ συλλογισμοῦ δείποτε προβαίνομεν, διὰ τοῦ ἐξαγωγικοῦ, και πρὸ πάντων διὰ τοῦ ἐπαγωγικοῦ. Θεμέμελιον δὲ πάσης ἐπαγωγῆς εἶναι ή ἐν τῷ λογικῇ σύννοιᾳ τῆς τάξεως, και ἐκ τοῦ καθολικοῦ και ἀναγκαίου τῶν ἀρχῶν ἐξ ὅν αὗτη συνισταται, ἐξάγομεν διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐπὶ μέρους τὸ γενικὸν και σταθερὸν τῶν νόμων τῆς φύσεως, και τούτους ἀποδεικνύομεν διὰ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἀναγκαίας διεύδοχῆς και συνεργείας τῶν φαινομένων, ώστε ή ἐπαγωγὴ τὴν αὐτὴν ἔχει βεβαιώτητα και τὴν αὐτὴν ὀντολογικὴν βάσιν τῆς ἐξαγωγῆς, διότι ὁμοτέρων ἐγγύησις εἶναι ή ἀναλογίας τάξεως ἐκδηλουμένη, κατὰ μὲν τὴν ἐξαγωγὴν, διὰ τῆς ταυτότητος, κατὰ δὲ τὴν ἐπαγωγὴν, διὰ πασῶν ὅμοιον τῶν ἀρχῶν τοῦ λόγου ἀναγομένων εἰς τὴν πρώτην και θείαν ἀρχὴν τοῦ αἰτίου (7). Εἶναι δρα οἱ νόμοι τῆς φύσεως νόημα και βούλημα Θεοῦ, ως οἱ μαθηματικοὶ νόμοι, και πᾶσας ἐπιστήμη τοῦ πεπερασμένου στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνώσεως τοῦ ἀπείρου. Πολλῷ δὲ μεζλλον στη-

ρίζεται ἢ ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τὴν ὑλεκὴν παραίσχην
αὐτοῦ ὁ ἀνθρωπός ὑπάγεται εἰς τὸν νόμους τῆς λογικῆς φύ-
σεως, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ αὐτοῦ εὐείρῃ καθορᾷ μίαν, ἀδιαίρε-
τον, ταυτούσιον καὶ αὐτενεργόν ὑπόστασιν, οὐ δὲν δύναται νὰ
ταυτίσῃ μὲν τὰς ἄλλας διανύμεις τῆς φύσεως, διότι οὐ μόνον εἶναι
Ἐλλογοί, ὡς αἱ ἄλλαι πᾶσαι, ἀλλὰ προσέτι Ἐλευθέραι, καὶ ἔχει
συνείλησιν τῆς Ἰδίας λογικότητος. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ βλέ-
πεται τὴν ἀντανάκλασιν καὶ σίνει τεθραυσμένην ἀκτίνα τοῦ θείου
λόγου, καὶ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ ὀπτάνεται τὸ ἔδιον φῶς, διὸ οὐ
καὶ ἔνθιμοίζει τὴν νόσουν καὶ εὑθύνει τὴν πρᾶξιν. Εἶναι δὲ πᾶσαι
αἱ διανύμεις τοῦ πνεύματος εἶναι φύσει Ἐλλογοί, διότι εἴκεντοι
λόγου ὑποστάσεως ἀπορρέουσι, καὶ ἐνοῦνται καὶ συστηματοποι-
οῦνται ἐν τῷ λόγῳ, ὡς διὰ τῶν φυχολογικῶν ἥμαν μελετῶν ἀ-
πεδείξαρην, καὶ ἔστι τὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου ἀνάγονται εἰς ἓν,
ἔπειται διὰ πᾶσαν νόσους, πᾶσαν κρίσις, πᾶσα πρότασις εἶναι δῆ-
λιοτις καὶ ἀπόδικης τοῦ ἑνὸς τούτου, οὐδὲ ἐστι χρεῖα, οὐ μόνον
πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν γνῶσιν ὅρθην καὶ τε-
λείαν, καὶ οὕτως ἡ ἥμετέραι νόσους ἀναρτᾶται εἰς τὴν θείαν,
καὶ διντικές φυτὰν οὐρανίον κατὰ πλάτωνα ἀποδεικνύεται ὁ ἀν-
θρωπός, διότι τὴν βίζαν αὐτοῦ δὲν ἔγει διὰ τοῦ σώματος ἐν τῷ
γῇ, ἀλλὰ διὰ τοῦ πνεύματος ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ὁ ἀνάτατος δρός
καὶ τὸ ὑψίστον προΐὸν τῆς νοήσεως εἶναι αὐτὴ ἡ γνῶσις τοῦ
Θεοῦ, διός ἡ ἐκτελέσθει τοῦ νόμου αὐτοῦ εἶναι δὲ ἀνάτατος δρός
καὶ ὁ τελειώτερος καρπὸς τῆς πράξεως. Διότι ἐκ τῆς ἐννοίας
τοῦ πρώτου αἰτίου ἔξαρτᾶται καὶ ἡ ἐννοία τοῦ θείου καὶ τὸ
καὶ τῆς διὰ τῆς ἥμετέραις Ἐλευθέραις ὑποχρεωτικῆς αὐτοῦ ἐκτε-
λέσσως, ἡτις παράγει, ἐν μὲν τῷ ἀτέμῳ, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀ-
γράφιστον αὐτῆς εὐδαιμονίαν, ἐν δὲ τῷ πόλει, τὴν διὰ τοῦ δι-
καίου εὐημερίαν, καὶ ἐν τῇ ἴστορίᾳ, τὴν διὰ τῆς προόδου ἐπὶ
μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Λόγος οὖ-
τος διὰ τῆς γνώσεως ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πράξεως τὸ πε-

περιπτωμένον ἐξέρχεται τοῦ ἀπείρου καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἄ-
πειρον. Τὴν ἀλήθειαν ταῦτην ἀποδεικνύει οὐκ ἐπιστήμη, καὶ ἔτι
καταφανεστέραν ποιεῖ οὐκ τέχνη.

Ἐὰν πᾶσαι αἱ νοητικαὶ δυνάμεις εἶναι Ἑλλογοι, οὐ συνείδηποις,
καθὸ συνείδησις πρὸ πάντων τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, οὐ ἀντίληψις,
καθὸ διευθυνορέγη καὶ συμπληρωμένη ὑπὸ τοῦ λόγου, οὐ μνῆμα,
καθὸ ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ λόγου ἔχουσα τὴν ἴδιαν μονιμότητα
καὶ διὰ λογικῶν μέσων τελειοποιουμένη, οὐ φύσεις, οὐδὲ ὁ συν-
δετικὸς νόμος εἶναι αὐτὸς διὸ σύνδεσμος τῶν λογικῶν στοιχείων,
οὐ ἀφαίρεσις, οἵτις τὰ ἀφαιρεόμενα συνενοῖ ταυτογράφως ἐν τῇ
ἐνότητι τοῦ λόγου, καὶ διὰ τῆς γενικότερας συγκρατίζει τὴν
κατάταξιν τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν, οὐδὲ οὐδὲ δρισμὸς καὶ διὸ συλλο-
γισμὸς, διὸ τε ἔξαγωγικὸς καὶ ὁ ἐπαγωγικὸς, Ἑλλογωτέρω πασῶν
τῶν δυνάμεων τούτων εἶναι οὐ φαντασία, οἵτις ἐγείρεται καὶ
ζωογονεῖται ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ πρώτου αἰτίου κατεργομένης ἐμ-
πνεύσεως, καὶ ἀντικείμενον ἔχει τὸ ἰδιαίτερον, τουτέστι τὴν ἐντέ-
λειαν τῆς Ἑλλογού τάξεως· καὶ ἐάν πᾶς Ἑλλογος ἀνθρωπος εἴ-
ναι Ἐνθεος, πολλῷ μᾶλλον διὸ καλλιτέχνης, διστις ἐνθουσιῶν αὐλ-
λαχμάναι τὸ καλόν, καὶ πραγματοποιεῖ αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων του.
Εἴτε δὲ ἀναλόσωμεν τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ, εἴτε ἱστορικῶς με-
λεστήσωμεν τὰς πρὸς τὴν θρησκείαν σχέσεις τῆς καλλιτεχνίκης,
εἰς τὸ αὐτὸν φθάνομεν συμπέρασμα· οὐ γάρ μοι θεμιτόν μὴ κα-
λεῖται τὰ τέχνης γεννήματα. Πρώτιστον στοιχεῖον τοῦ κα-
λοῦ εἶναι οὐ ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ ὑπέροχος ἀλήθεια, καὶ
αὕτη, καθὸ δὲ ἄλλοτε ἀπεδείξαμεν, ταυτίζεται τῷ ἰδιαίτερῳ, καὶ
μεγίστη ἀλήθεια καὶ πηγὴ πασῶν τῶν ἀληθειῶν εἶναι αὐτὸς τὸ
πρῶτον αἴτιον, αὐτὸς δὲ Θεός· διστροφὴ δὲ ὑψοῦται τὸ καλόν, κατὰ
τοσοῦτον προσσεγγίζει εἰς τὸ θεῖον· οὐ δὲ μορφὴ τοῦ καλοῦ εἶναι
ἐντελεστέρα, διστροφὴ μᾶλλον ἀρμόζει εἰς τὸ ὑψός τῆς ὑποστάσεως·
καὶ αὗτοι δὲ οἱ τύποι τῆς συμμετρίας καὶ τοῦ βυθμοῦ, ὑπε-
γόμενοι εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, διὰ τῆς ἐν ἀμφοτέροις

ένότητος, ήτις, ως μὲν πρὸς τὴν συμμετρίαν, εἶναι ἵσων καὶ ὁμοίων μνήστοιχος συγένωσις, ως δὲ πρὸς τὸν βυθὺδὸν ἐνοποίησις τῆς διαδοχῆς, οἵτοι Ισοχρονία ἐν περιβόῳ, ἀνάγονται εἰς τὴν ἐν τῷ Θεῷ ἐνότητα, πρὸς δὲ τὸ ἄπειρον τοῦ τόπου εἶναι ἐν μόνον σημεῖον, καὶ τὸ ἄπειρον τοῦ χρόνου στιγμὴ μία. Πάντα λοιπὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ ἀνατείνουσι πρὸς τὸ ἄπειρον, καὶ δὲν εἴναι διόλου παράδοξον ὅταν τὸ καλὸν ὑρισαν οἱ καθ' ἡμᾶς πανθεῖσται διὰλωσιν τοῦ ἄπειρου διὰ τοῦ πεπερασμένου, καὶ καθὼς τὸ πεπερασμένον γονίται καὶ ἔξηγεται διὰ τοῦ ἄπειρου, παραμοίως διὰ τοῦ ἄπειρου καλλύνεται καὶ ἀνυψώνεται. Ηἱ ἐμπνευσίς, ἐνίσθια, κατὰ Πλάτωνα, ἔκτακτος καὶ σπανία δύναμις καὶ αἴτιοτης, ἣν πειρῶνται τινὲς νὰ ἔξηγήσωσι διὰ τῆς φυσιολογίας, καὶ ως πάθημα τοῦ νευρικοῦ συστήματος θεωροῦσι, δύναται μὲν νὰ ἔχῃ ὑλικούς τινας δρους ἐν τῷ ὀργανισμῷ, καὶ δηλοῦται, ως πᾶσα πνευματικὴ ἐνέργεια, διὰ τοῦ σώματος, ἐκπηγάζει δὲ ἀνατριβήτως ἐκ τῆς πρώτης αἴτιότητος, εἴτε ἡ φωτίζεται καὶ εἰς ἡγιάνδρογεται καὶ πᾶσα λογικότης καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία κατὰ τοῦτο διαφέρει τῆς ἐπιστροφονικῆς, οὐτε κατὰ ταῦτην μὲν ἡ συγένωσί τῶν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως στοιχείων γίνεται ἐν τῇ ἐλλόγῳ τάξει διὰ τῆς γενικεύσεως, κατ' ἐκείνην δὲ ἐπίσης γίνεται ἐν τῇ τάξει ταύτῃ, ἀλλ' ἀναβιτεχνούμενη εἰς τὴν ἐντέλειαν αὐτῆς διὰ τῆς συλλόψεως τοῦ ἰδανικοῦ, καὶ διὰ τῆς ιδανικεύσεως τῶν πραγματικῶν στοιχείων, κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὸ πεπερασμένον ἀναρτάται εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ οὕτω τὸ μὲν ἀληθὲς εἶναι η διὰ τοῦ ἄπειρου νόησις καὶ ἔξηγησις, τὸ δὲ καλὸν η δι' αὐτοῦ θεοτέρα ἀνάπλασις τοῦ πεπερασμένου. Δὲν δυσκολευόμεθα δὲ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν φύσιν καὶ ἐνέργειαν τῆς ἐμπνεύσεως, ἡμεῖς η-ζειρούμενοι διὰ τὸ ἀνότατον τῶν ἐν τῷτον λογικῶν στοιχείων εἶναι τὸ ἄπειρον αἴτιον ήτοι η ἔννοια τοῦ θεοῦ. Καὶ οὕτω ἔξηγούνται καὶ τὰ προκασθήματα καὶ αἱ αἰφνίδιαι λάμψεις τῆς μεγαλονοίσας, ήτις οὐσιαδῶς εἶναι ἔξιγος λογικότης ἐπταμένη ἐγίστε-

διὰ μιᾶς ὅπου διὰ μεκρῶν καὶ ἐπιπόνων προσπαθεῖσιν φθάνει ἀ-
κολούθως διὰ τοῦτο νοῦς καὶ διὸ πεῖδος λόγος. Τὴν ἐνδοτάτην ταύ-
την συγγένειαν τοῦ λόγου καὶ τῆς φυντασίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ
τῆς τέχνης, καὶ τὸν καινὸν σύνδεσμον αὐτῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ
ἀπείρου, πλεισταὶ δια παραδίδειγμάτα ἐπιβεβαιοῦσιν, ἕξ δὲ ἀπο-
δεικνύεται διὰ καὶ ἡ φυντασία συντελεῖ εἰς τὴν εὑρεσιν τῆς ἀλη-
θείας, διὰ οἱ ποιεῖται εἶναι ἔνιοτε ἀληθέστεροι τῶν Οετικωτέρων
φιλοσόφων, καὶ διὰ εἰς τὰ ὄψη τῆς ἐπιστήμης τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ
καλόν συνανγάζουσι. Τοῦτο δὲ πρὸ πάντων ἀποδεικνύει τὴν σχέ-
σιν τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς θρησκείας, διότι ἡ ὄψιστη ἀληθεία
ἔχει διὰ φυσικὸν ἔργανον αὗτὸν τὸ καλόν. Καὶ τῷ διότι ἡ ιστο-
ρία ἀψεύδει τεκμήριον τῆς πνευματικῆς ἡμῶν φύσεως, παριστά-
ται ἐπὶ τὸ πλειστον τὴν θελαν ἀληθείαν ἀγώριστον τῆς ἀνθρωπίνης
τέχνης, καὶ φέρεται τὸ δόγμα καὶ ἡ δέκταις, καὶ τὰ θελα πρόσωπα
εἰκονίζονται, καὶ ναοὶ εἰς αὐτὰ ἐγείρονται ὑπὸ τῆς καλλιτεχνίας,
καὶ ἐάν ζητήσωμεν πότε τὰ ποιεῖται ἔργα τῆς τέχνης περιεβλή-
θησαν καλλονὴν τελειοτέρων, εὑρίσκομεν διὰ τοῦτο συνέβη ὁσά-
κις ἡ τέχνη ἔμεινε πιστοτέρα εἰς τὴν θελαν αὐτῆς ἀρχὴν, καὶ
διὰ παρήκματος καὶ ἔξηγρειάθη ὁσάκις ἀπ' αὐτῆς ἀπεμακρύνθη.

Εἴδομεν μέχρι τοῦδε διὰ τῆς ἀναγωγῆς τῶν στοιχείων
τοῦ λόγου εἰς τὴν ὄψιστην αὐτῶν ἐνότητα εἰ μόνον ἡ φιλο-
σοφία καὶ ἡ θρησκεία προσεγγίζουσιν ἀλλήλας, καὶ αἱ σχέσεις
τοῦ λόγου καὶ τῆς πίστεως διαφωτίζονται καὶ ἀκριβῶς δριζον-
ται, ἀλλὰ καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἡ θεωρία τοῦ καλοῦ ἔτει
μᾶλλον βεβαιοῦνται, καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη συνδέονται
ἐνδιομόχως διὰ δηλώσεις διάφοροι μιᾶς μόνης καὶ ἀπείρου ἐ-
γεργεῖσις, οἵτις ἐκ Θεοῦ ἀρχετοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύμα-
τος κατέρχεται εἰς τὸν κόσμον, οὐκ πάλιν εἰς Θεὸν ἐπιστρέψῃ.
Ἄνωτέρω σύνθεσις τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ εἶναι τὸ ἀγα-
θόν. Εἰπομένη διὸ διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπείρου αἰτίου ἔξαρταται
ἡ τοῦ ἀθηναϊκοῦ νόμου καὶ τῆς διὰ τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας μη-

χρεωτικῆς αὐτοῦ ἐκτελέσσαις, καὶ πᾶσαι αἱ συνέπειαι αὐτῆς.
Ἐάν δὲ κατὰ μέρος ἔξεται σφιν τὰ διάφορα ἀρθρα τοῦ γόμφου
τούτου, τὰ καθίκοντα δοσα ἔχομεν πρὸς ήμᾶς αὐτοὺς, πρὸς τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους, πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ζητήσωμεν πότε πλη-
ροῦνται ἐκτελέστερον, δὲν δυνάμεθ εἰρήνην καὶ διολογήσωμεν ὅτι
ἡ συνεδησις τῆς θείας ἀρχῆς τῆς ἡθικότητος, ἐπομένως ή ἴδια,
ὅτι δὲ νόμος τῆς πράξεως εἶναι νόμος Θεος, ὅτι πᾶσα νόησις
τὸν Θεόν ἀποκαλύπτει, ὅτι τὸ τέλειον θανατικὸν πρὸς διδοθεῖς
νὰ τείνῃ καὶ καθ' διπέπεις νὰ ἐκτιμᾶται πᾶσα πράξις εἶναι
αὐτὸς δὲ Θεός, διτι η ἕννοια αὐτοῦ, ὡς ποιητοῦ καὶ νομοθέτου τοῦ
κόσμου, ιστάται ὑπεράνω πάσης ἐννοίας καὶ πᾶσας διοικεῖ καὶ
ρυθμίζει, ή ἴδια αὐτὴ εἶναι ἱσχυρὸν ἀλετήριον ἐναρέτου βίου,
καθ' ὃσον δι' αὐτῆς διος δὲ βίος ήμῶν ἀγιάζεται, καὶ κατὰ πᾶσαν
στιγμὴν συναειθανόμεθα ὅτι εἰμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διτι
ἐνοικεῖ ἐν ήμεν, καὶ ἔλκει ήμᾶς πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ζῶμεν ἀπὸ
τοῦδε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ εὑρίσκομεν παρηγοράν, Θάρρος
καὶ ἐλπίδα. Καὶ καθὼς δὲ καλλιτεχνικὴ ἔμπνευσις εἶναι φαι-
νόμενον εὐεξήγητον διὰ τῆς ἐν τῷ πνεύματι ἐνεργείας τοῦ ἀ-
νθρώπου, παρομοίως οὐδὲν ἔχει παράλογον ή ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπί-
δράσις τῆς θείας χάριτος, καὶ η τελεία πίστις δρίσθη ὑπὸ τοῦ
Πλαστήλ δὲ Θεοῦ, αἰσθητὸς τῇ καρδίᾳ (8). Καὶ διὰ τῆς μετα-
ξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἐνδομένου καὶ διηνεκοῦς ταύτης κοινω-
νίας υοσύμεν τί εἶναι η θεία φύσις καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς
διανοίας εἰς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν
συγκίνησιν τῆς καρδίας. Ἐάν δὲ ὑπάρχει καλλιτεχνικὴ ἔμπνευσις,
διατὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καὶ ἀνωτέρα ἔμπνευσις, η θεόπνευστος σο-
φία, η θεία ἀποκάλυψις; Καὶ ἵνα ὁ θεῖος λόγος κατὰ πᾶσαν
στιγμὴν, φωτίζει καὶ σώζει ήμᾶς διὰ τοῦ πεπερισμένου φω-
τὸς τοῦ ἐν ήμεν λόγου, οὐδὲν ἔχει ἀντιφατεῖν η βάσις τοῦ
Χριστιανισμοῦ, η ἐνανθρώπισις τοῦ θεοῦ λόγου. Ἐάν δὲ η ψυχὴ
ἔναις Ἑλλογος, καὶ καθὸ Ἑλλογος ἔχει πρὸ πάντων τὴν Ἑγ-

νοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐννοίας ταύτης καὶ νοερῶς καὶ γη-
θικῶς τελεσιοποιεῖται, ἡ τελεσιοποίησις αὕτη εἶναι δέρα δ προο-
ρισμὸς αὐτῆς, καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα οὐδέποτε ὁ προορισμὸς οὐ-
τος ἐκπληροῦνται καὶ δὲ Θεὸς εἶναι ἀλλά θαστός, ἡ ἴδεικ τῆς ἀ-
θεασίας προκύπτει ὡς λογικὸν πόρισμα αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ
διεργείας τοῦ λόγου. Πάντα λόιπον τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς
λεγομένης Θρησκείας ἔξερχονται τὸ δὲ δια μετὰ τὸ ἔτερον ως
ἀναγκαῖο προέρχονται τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπείρου καὶ οὗνται προστ-
όντιμοι λίθοι θείου τινὸς οἰκοδομήματος. Καὶ καθὼς ἀνυψώνται
διὰ τῆς ἐννοίας ταύτης ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη, ἀνυψώνται καὶ
ἡ γένεσις, καὶ συνανυψοτε μεθ' ἑαυτῆς τὸν κόσμον τῆς πολιτείας
καὶ τὸν κόσμον τῆς ἱστορίας. Διέτι πᾶν τὸ ἀληθεύον περὶ τοῦ
ἀτόμου, ἀληθεύει περὶ τῶν δημάδων, ἃς δυνατόζουν ἔθνη καὶ
ἀνθρωπότητα. Καὶ καθὼς ἐν τῷ φτερῷ κυρίαρχος δὲν εἶναι ἡ Θε-
λησις, ἀλλ' ὁ λόγος, πάρομοίως ἐν τῇ κοινωνίᾳ κυρίαρχος δὲν
εἶναι ἡ οἰκαδήποτε θέλησις τοῦ λακοῦ, ἀλλ' ἡ Ἑλλογος καὶ δι-
καία θέλησις, καὶ ἀντὶ νὰ ἔξεχγάγωμεν τὴν θεωρίαν τῆς κυ-
ριαρχίας ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ δικαιώματος, ως συνήθως γίνεται,
νομίζομεν διτι δρθέτερον καὶ μεσφαλέστερον ἔξαγεται ἐκ τῆς ἐν-
νοίας τοῦ καθήκοντος, διέτι τότε ἔκαστος πολίτης ὀφελεῖ ν' ἀ-
ναγνωρίσῃ διτι τὰ δικαιώματα δὲν εἶναι εἰρήνη μέσοι πρὸς ἐκ-
πλήρωσιν καθηκόντων, καὶ διτι τὸ ἵερώτερον τῶν κοινωνικῶν
καθηκόντων εἶναι τὸ σίδαις τοῦ δικαίου, καὶ ἐπομένως ἡ ἀνά-
θεσις τῶν δημοσίων ἀρχῶν εἰς ἵκενους δισὶ διὰ τὴν νομοσύ-
νην καὶ τὴν ἀρετὴν ἥξεμρουσι καὶ θέλουσι νὰ τὸ πραγματοποι-
σωσι. Τὸ δίκαιον πραγματοποιεῖται ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ κατὰ
μείζονας δικαστάσις πραγματοποιεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἔτι ταύτη
καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν ποικίλων θίνον
αἱ ἴδειαι καὶ τὰ ἔργα, ὡς βεβίρα ἀλλακ ἀλλοθεν ἐρχόμενα, συρ-
ρέουσιν εἰς τὸν μέγαν χείμαρρον τῶν αἰώνων, οὐχὶ διμως ἀντεύ-
θείας διευθύνσεως. Οὔτε τὸν ἀνθρώπον ἀθεον δινάμεθα καὶ

καὶ τοιμένι, οἵτε τὴν καινωνίαν, οὕτε τὴν ἴστορίαν. 'Ο αὐτὸς
θεῖος γόμος διέπει τὴν φύσιν, τὸ ἀτομον τοὺς λαοὺς καὶ τὴν
ἀνθρωπότητα. 'Απὸ τῆς περιφερῆς ταύτης σκοποῦντες τὴν ἴ-
στορίαν διαχρίνουσεν πάριτι εἰν αὐτῇ θεῖα γεγονότα συνηρχομέ-
να μετ' ἀνθρώπινα, καὶ μετ' δλας τὰς ἀποπλανήσεις τοῦ νοὸς
καὶ τῆς Θελήσεως πειθόμενος διτι διηνεκτὸς λόγος, πανταχοῦ διη-
κον καὶ τὰ πάντα ρύθμοίων, ἐξηγεῖ τὴν ἀκρήν καὶ τὴν πα-
ράκρην έδνη θίνων, τὴν πρόσθιον καὶ τὴν στασιμότητα, τὸ
μεγαλεῖον καὶ τὴν πτῶσιν αὐτῶν, καὶ οὗτοι ἡ φιλοσοφία τῆς
ἱστορίας γίνεται τῷδε τῷδε ἐπιστήμη, διέρτι μετὰ τῆς ἐξακριβώ-
σεως τῶν γεγονότων συνενοί καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ λόγου, τὰ
δέο ἀπαρκίτητα στοιχεῖα πάσης ἐπιστημονικῆς μεθόδου, καὶ
διὰ τῆς ἐφερμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης ἀνατρέψῃ εἰς τὰ αἴτια
τῶν φυνομένων, καὶ ἀνακαλύπτει τὸν λογικὸν σύνδεσμον αὐ-
τῶν, τὴν αὐτὴν λογικὴν ἐνότητα διη πᾶσα ἐπιστήμη ἐπιδιέκει.
Εατὰ δὲ τὴν ζήτησιν τῶν αἰτίων τούτων ἀδύνατον νὰ μὴ
κατανοήσῃ διτι καὶ εἰν τῷ κόσμῳ τῆς ἴστορίας, ὡς διν τῷ κόσμῳ
τῆς φύσεως, τῆς διανοίας καὶ τῆς καινωνίας, τὸ πρῶτον καὶ
ἀπειρον αἴτιον συνέχει καὶ συγκρατεῖ καὶ κυριεῖ πάντα τὰ δλ-
λα, καὶ οὗτοι διὰ τοῦ λόγου δ Θεὸς ἀποκαλύπτεται εἰν πᾶσι καὶ
διὰ πάντων.

Τοῦτο γῆιελήταμεν διὰ τῆς μικρῆς ταύτης διατριβῆς νὰ ἐπι-
βεβιώσωμεν. Δὲν ἀνατρέπομεν διτι αὐτῆς τὰς προηγουμένας θεω-
ρίας, ἀλλὰ συμπληροῦμεν αὐτὰς καὶ ἐπιστεγάζομεν. 'Απὸ τοῦ
πρώτου ήμῶν Δοκιμίου καὶ διὰ πάντων τῶν ἀσθενῶν ήμῶν
ἔργων κατετάχθημεν εἰς ἐκείνην τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν, οἵτις
τὴν μελέτην τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ πνεύματος θέτει, ὡς ἀφε-
τηρίαν πάσης φιλοσοφίας καὶ πάσης ἐπιστήμης, καὶ τὸ πνεῦμα
Θεοφετέος ὡς ἔλλογον καὶ ἔλευθέρων δύναμιν, ἔχουσαν συνέδησιν
έκατης, μὴ ταυτίζομένη μετὰ τῶν δλλων δυνάμεων, ἀλλὰ
συναρμολογουμένην μετ' αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ λόγου νοοῦσσαν καὶ

ἔκαυτήν καὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν Θεόν. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ εὗρο·
μεν τὴν ἔγγονιν τοῦ δύντος, παρέχουσαν ἡμῖν τὴν ὑπόστασιν
σχετιζομένην πρὸς τινὰ μορφὴν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐκ τινος
προεργασμένην αἰτίου καὶ διὰ τῆς ταυτότητος αὐτῆς τείνουσαν
πρὸς τὸ τέλος. Καὶ διὰ τῆς λογικῆς ταύτης ἔννοιας καὶ τὴν ψυ·
χολογίαν ἐπερρεπαθήσαμεν νὰ συστηματοποιήσωμεν, καὶ τὴν
λογικὴν νὰ διαφωτίσωμεν καθὼδι· διὸ αὐτῆς προβεβίνουσαν εἰς τὴν
ἀνακαλύψιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθισμοῦ, καὶ τὴν καλολογίαν νὰ
διατεսπάσωμεν συμφώνως πρὸς αὐτὴν κατά τε τὴν γόνοιν καὶ
τὴν ποίησιν τοῦ καλοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν ἥθυκὴν νὰ καταδείξω·
μεν εὖ αὐτῆς ἀπορρέουσαν καὶ ὡς πρὸς τὸ ἄτομον καὶ ὡς πρὸς
τὴν κοινωνίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπὶ τέλους
δὲ πάσας τὰς ἀλλας ἐπιστήμας ἐπειράθημεν νὰ ὑπαγάγωμεν
εἰς τὴν αὐτὴν λογικὴν ἔννοιαν οἵτις εἶναι ἡ βάσις τῆς φιλο·
σοφίας. Νῦν δὲ ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ ὠρμήθη·
μεν, οὐδεμίαν τῶν θεωριῶν τούτων ἀναιροῦμεν, καὶ τὰ καθ' ἡ·
μᾶς στοιχεῖα τοῦ λόγου μένουσι τὰ αὐτὰ πάντοτε, ἀλλὰ
συγκαταθανόμενοι τὴν ἀνάγκην νὰ ὀρίσωμεν τὴν φύσιν καὶ πρὸ^τ
πάντων τὰς σχέσεις αὐτῶν ἀκριβέστερον, ἐπεγειρόμενον νέαν
αὐτῶν μελέτην, καὶ μετὰ μακρὰν σκέψην ἐπείσθημεν, διὰ τοῦτο
πάροχει μεταξὺ αὐτῶν ἴσοραρχοῖς καὶ τάξις προτεραιότητος καὶ ἐ·
ξαρτήσεως, καὶ διὰ τοῦτον εἶναι τὸ διντος πρῶτον, διὸ οὐ
ἐξηγοῦνται καὶ εὖ οὐ ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἀλλα, διὰ τοῦτο
καὶ πρῶτος λόγος εἶναι εἰς, ἀλλὰ κατεργόμενος καὶ ἀποκαλυπτό·
μενος ἐν ἡμῖν ἀποσυντίθεται εὖ ἀνάγκης εἰς τὰ στοιχεῖα ὅπα συ·
χροτοῦσι τὴν ἔγγονιν καὶ τὴν τάξιν τοῦ δύντος. Λέγομεν δὲ εὖ ἀ·
νάγκης, διότι καὶ ἡ θραῦσις αὕτη, εἰ δυνατὸν εἰπεῖν, τῆς θείας
δικτίνος ἔχει τὸν λόγον της, οὐδὲ ἀλλως πως θὰ ἡδύναμεθα νὰ
συλλάβωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν
νόησιν τόπου παρὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἴμην ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ
διά τινας διηγέμενης παραγούσαν τὰ φαινόμενα τῆς ὥλης καὶ τοῦ

πνεύματος, ἐξ αρτωμένην ἐκ τοῦ πρώτου αἰτίου καὶ διὰ τῆς ίδίας ταυτότητος τεινουσσῶν πρὸς τὸ μνήτατον τέλος αὗτῶν. Αὐτὰ ταῦτα τὰ στοιχεῖα συγιατῶσι τὴν πράξιν τῆς νοήσεως, πᾶσαν νόησιν. Διὰ δὲ τῆς ἀναγωγῆς τῶν λογικῶν στοιχείων εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μητρότητος τοῦ Θεοῦ πᾶσαι αἱ δλλαι θεωρίαι συμπληρούμεναι μναντίζονται εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῶν ἁνθτητα, πρὸς δὲ τὴν διαλεκτικὴν τῆς φύσεως ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς ἡ διαλεκτικὴ τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου γένους κατέργεται εἰς τὴν κατάταξιν ὅλων τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν, καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐπαγγελικοῦ συλλογισμοῦ, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς τάξεως, ἀνακαλύπτει τὸν νόμον αὐτῶν, διὰ δὲ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐκφέρει πάσας τὰς ἐν τῇ φύσει καὶ τῷ νόμῳ αὐτῶν πιθεχομένας συνεπείας. Συνάδει δὲ κατὰ τοῦτο ἡ ἐποστήμη τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς φύσεως, διότι ἐν ἀμφοτέροις μία εἶναι ἡ ἀρχὴ μία ἡ μέθοδος καὶ ἐν τὸ τέλος, ἀμφότεραι δὲ συναρμολογοῦνται πρὸς τὴν ἀνωτάτην θεωρίαν, ἥς ἀντικείμενον εἶναι αὗτὸ τὸ αἵτιον πρῶτον, αὔτοῖς δὲ οὐδέτερος.

Γαστούρι, 43/25 Σεπτεμβρίου 1875.

ΔΙΕΓΕΡΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑΚΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1)

Ορ. Περί πρώτων καὶ δρυῶν Δοκίμιον, Κερκύρᾳ 1851. — Θεωρητικῆς καὶ πραγματικῆς Φιλοσοφίας στοιχεῖα, Κερκύρᾳ 1863. — Φιλοσοφικὰ Μελλαι, Κερκύρᾳ 1863 — Τὸ δὲ καὶ τὸ ὅρη ἡ ἐγδεῖης τῆς ἐπιστήμης, Πανδόρᾳ 4 Ιανουάριου 1870.

(2)

Κατά τὰ τελευταῖα ἔξαγόμενα τῆς φυσιολογίας αἱ μικροσκοπικαὶ αὗται ἐντυπώσεις ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ αἰσθησις, ἐπὶ μὲν δράσεως, εἶναι 250,000, ἀναρθρωτοῖς δὲ εἶναι ἐπὶ λογοτεχνίας αἱ παράγουσαι τὴν αἴσθησιν τοῦ οὐχοῦ· τὰς περὶ τούτου σοφὰς παρατηρήσεις τοῦ Helmholtz καὶ τὰ πειράματα τοῦ Heusew ἀνέφερεν ἑταῖροι δ. κ. Lévèque ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἑλληνοπολιτικῶν ἐπιστημῶν (Séances et trav. de l'Acad. des Sciences mor. et pol. Mai 1874). Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν θετικολόγων οἱ ἐμβριθέστεροι παραδίχονται τὴν ἐν ἡμῖν ἐνότητα ἀντιτέσσοντες, αὐτὴν εἰς τὴν ἔκτασιν. Ο. κ. Bain λέγει δὲ ἡ ἔκτασις εἶναι ἐν τῷ ἀντικειμένῳ, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἔνεκεν τῆς ἐν αὐτῷ ἐνότητος δὲν ἔχει ἔκτασιν (Mental and Moral Science §. 2. κλ.), καὶ δὲ ἀποτομώτερος πρόμαχος τοῦ ὄλισμον δ. κ. Tyndall δημοσιογεῖ δὲι μόνον ἀντιστοιχία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν κινήσεων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης καὶ τῶν φοινομένων τῆς σηνειδήσεως, καὶ δὲι καὶ ἀν εἶχομεν τελείων συνείδησιν τῆς κινήσεως τῶν μορίων τοῦ ἐγκεφάλου, ἀδύνατον εἶναι νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ τῆς

μετές σειράς εἰς τὴν ἄλλην, διότι μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ἀ-
βίσσος, (Revue Scientifique τῆς 6 Νοεμβρίου 1875). Τού-
το δηλατεῖ ότι τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι θλη, διότι τὰ φυσικά
τοῦ πνεύματος μόνον διὰ τοῦ πνεύματος γνωρίζονται, καὶ
διότι ἡ ψυχολογία δὲν δύναται ν' ἀναγθῇ εἰς τὴν φυσιολογί-
αν. Ο δὲ κ. Herbert Spencer ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν πρώ-
των διδογίων, data, ὃς τὰ ὀνομάται, τὴν ἐνότητα τῆς
δυνάμεως, τὸ σπειρόν τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου κλ., ψω-
ρίς διὰ ἐρευνήσῃ πέθεν ἔρχονται τὰ διδόμενα ταῦτα; Θεω-
ρετοὶ αὐτὰ ὃς βάσιν πάσης ἐπιστήμης. Άλλον δὲν τὰ διδόμε-
να ταῦτα δὲν εἶναι λογικὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν πρωτέων, ὃς
ἡμεῖς φρονοῦμεν, εἶναι ὑποθέσεις καὶ ἐπινοήματα τοῦ ἕμετέ-
ρου πνεύματος, καὶ τότε πῶς δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὃς
βάσεις πάσις ἐπιστήμης; Νομίζομεν δὲ ότι ίδιας ἡ ἔννοια
τῆς δυνάμεως εἶναι τὸ σημεῖον ἐνῷ μέλλουσι μετ' οὐ πο-
λὺ νὰ συναπαντηθῶσι καὶ οὐσιαὶ νὰ συμβινέασθωσιν αἱ δύο
ἔννοιες τάσσεις εἰς ᾧ δικιρεύται εἰσέτι ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ
ἄλλες ἐξαρτώμεναι ἐπιστήμαις.

(3)

Η θεωρία αὗτη τῆς μεταδόσεως ήν ὑπερτέριεν δισκότως
μετὰ πολλῆς εὐφυΐας δὲ κ. Δάλτων (Hereditary genius) ἀ-
ληθεύεις κατέ τινα, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν ἀρνηθῇ πε-
ριοριζομένην ἐντὸς τῶν νομίμων αὐτῆς ὅρίων, ἀλλὰ, καθ' οὐ-
τῇ ἀποδιδούσιν ἔκτασιν, ἀποδιδίνεις ἀπλῆ ὑπόθεσεις μὴ ἀπο-
δεικνυόμενη ὑπὸ σταθερῶν καὶ γενικῶν γεγονότων, καὶ ἀντί-
κατατι πρὸς τὴν συνήθη πορείαν τῆς φύσεως, διότι πρὸς
τοὺς ἄλλοις οὐδέποτε εἴδομεν τὸν φιλοσοφικὸν νοῦν ἐπὶ μα-
κράν σειράν γενεῶν διαδοχικῶν τελειοποιούμενον.

(4)

Δὲν λανθάνει τοὺς εἰδήμονας ἡ δυσκολία τοῦ μεταφέρειν

φιλοσοφικούς τινας δρους ἐκ τῶν νέων διαλέκτων εἰς τὴν ἡ-
μετέραν. Πρὸς δῆλωτιν λ.χ. τῶν *panvoir, possibilité, puissance, virtualité* μίαν μόνην λέξιν ἔχομεν τὴν *δύναμιν*,
δι' ἣς προσέτι *ἀναγκήσιμεθα* νὰ ἐκφέρωμεν καὶ τοὺς δρους
force καὶ faculté, ἀν καὶ τοσοῦτον διεφέροντας ἀλλήλων.
Ωστάτως of δροι logique, rationnel καὶ of τῶν τούτων ἐφ-
μηνεύονται μόνον διὰ τοῦ λόγου.

(5)

Ορ. Φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους κατὰ A. Fouillée, Κερκύ-
ρα 1875.

(6)

Ο σοφίστας καὶ κριτικός Sir W. Hamilton μετὰ
λεπτοτάτην ἀνάλυσιν τῶν λογικῶν στοιχείων συμπεριλαμβάνει ὅτι
διὰ λόγος στηρίζεται ἐκ τῆς πίστεως. But reason itself
must rest at last upon authority; for the original da-
ta of reason do not rest on reason, but are neces-
sarily accepted by reason on authority of what is
beyond itself. These data are therefore in rigid pro-
priety, Beliefs or Trusts. Thus it is that, in the last
resort, we must, per force, philosophically admit that
the belief is the primary condition of reason, and not
reason the ultimate ground of belief. We are com-
pelled to surrender the proud *intellige ut credas* of
Abelard to content ourselves with the humble *Crede
ut intelligas* of Anselm (αι. 760 ξεδ. Reid). Τὴν αὐ-
τὴν ἰδέαν παραδίχεται καὶ διὰ κατὰ τῆς Οστικῆς φιλοσοφίας
γενικώς ἀντεντέγον J. Murphy ἢν τοῖς σοφοῖς αὐτοῦ πο-
νίμασι Habit and intelligence καὶ Scientific Bases of Faith.

(7)

Οτι διὰ λόγων τὴν αὐτὴν ἔχει σύντολογικὴν βάσιν καὶ

τὴν αὐτὴν βεβαιότητα τῆς ἐξαγωγῆς θέλομεν ἀποδεῖξει ἐπειδήστερον ἐν Ἰδιαιτέρᾳ διάτριψῃ. Παραποροῦμεν ἐν τούτοις δτὶς ἡ τελευταῖα θεωρία τῆς ἐπαγωγῆς, οὐ μετὰ πολλῆς ἐμ-
βριθεὶς ἀνέπτυξε καὶ ὑπεστήριξεν δὲ κ. Lachelier (*Le fon-
dement de l'induction*), ἀναγεται εἰς τὸν ἐν αὐτῇ τῇ
πρᾶξι τῆς γοργεως συνδικεμόν τῆς σειρᾶς τῶν ποιητικῶν
αἵτιων μετὰ τοῦ συστάματος τῶν τελικῶν, τουτέστιν εἰς τὸν
συνδικεμόν τῶν αἵτιων, μέσων καὶ τελῶν, δηλ. εἰς τὴν ἔν-
νοιαν τῆς τάξεως, οὐ καὶ ἡμεῖς παραδεχόμενα ὡς βάσιν ἀ-
κράδαντον τοῦ ἐπαγωγικοῦ συλλογισμοῦ, διότις ἡ τάξις τοῦ
κόσμου εἶναι γόρης καὶ βούλημα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

(8)

Voilà ce que c'est que la foi parfaite, Dieu sen-
sible au cœur.

Pensées, sec. part. XVII, 62.